TD F d.33

2.30€. Any 18. La Franja, maig de 2017

Nou llibre de Paco Tejero

L'IEBC-IEA publica l'obra de l'historiador i mestre fragatí *República y Guerra Civil en el Partido Judicial de Fraga y Mequinenza*. **[p.8]**

"Vine a la Fira"

Se celebra la III Fira d'Areny i la V prova per a gossos de rastre, revivint l'antiga fira d'animals i trementina perduda a mitjans del s. XX. **[p.13]**

TEMPS DE FRANJA
digital.33
Revista de les Comarques Catalanoparlants d'Aragó

Triomf de la normalitat

Una radiografia del Consell Comarcal que va aprovar per immensa majoria la declaració del Matarranya com a zona d'ús històric del català. **[p.14]**

Lectures en català a Saragossa

Per a celebrar el dia d'Aragó, es van fer lectures en català i aragonès a la seu del Govern Aragonès. **[p.19]**

Llibreria Serret

Creu de Sant Jordi

[p. 6, 10 i 11]

Sumari

2 Cartes dels lectors
3 Editorial
4 Matarranya
7 Baix Cinca
10 Entrevista
12 Llitera
13 Ribagorça
16 Aragó
14 Tema del mes
17 Personatge del mes
18 Llibres
19 Cultura

Imatge coberta: Octavi Serret rebent la Creu de Sant Jordi de mans del President Carles Puigdemont (Foto ©Rubén Moreno)

TEMPS DE **FRANJA** digital 33

Edita:

IniciativaCultural de la Franja

C. Major 4, 44610 Calaceit. T. 978 85 15 21
· Associació Cultural del Matarranya
· Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA
· Centre d'Estudis Ribagorçans (CERib)

Coordinació: Carles Terès i Isabel Calaf
info@teresantolin.com

Gestió i administració: Cèlia Badet

Cap de redacció i maquetació gràfica: Isabel Calaf · tempsdefranja@gmail.com

Consell de redacció:
Matarranya: M. D. Gimeno, Carles Sancho.
Baix Cinca: Rosa Arqué, Hugo Sorolla.
Llitera: Josep Espluga
Ribagorça: Glòria Francino.

Seccions:
Matarranya, Isa Calaf. **Baix Cinca**, Rosa Arqué; **Llitera**, Josep Espluga; **Ribagorça**, Glòria Francino; **Cultura**, Hèctor Moret; **Entrevistes**, Ramón Mur; **PP.CC.**, Hugo Sorolla; **Aragó**, Carles Terès.

Opinió: Marina d'Algars, Patrici Barquín, Esteve Betrià, Francesc Ricart, Joaquim Torrent.

Subscripcions i publicitat: 978 85 15 21

Producció: Terès & Antolín
info@teresantolin.com

Disseny: Carles Terès Bellès

Dipòsit legal: TE-88/2000

ISSN: 1695-7709

Cartes dels lectors

La solsida té suc

Vull felicitar aquesta revista pel fitxatge d'en Patrici Barquín. Les seves columnes són divertides sempre, però amb lo 'Jon Baina' i los seus 'sacres' invisibles me vaig pixar de riure (perdó per la grolleria). 'Pos é veritat que tot se va solsint', però amb alegria.

Espero amb candeletes la propera entrega.

Remei Sanroc
Sabadell

La Veu del Baix Matarranya

En l'editorial de l'anterior *Temps de Franja* titulat 'La llengua a la ràdio, un altre camí' s'esmentaven les emissores franjolines de Radio Fraga, Ràdio Mequinensa, Matarraña Radio i Ràdio Matarranya però no hi apareixia La Veu del Baix Matarranya que emet a través del 107.6 de la FM cada dissabte puntualment des dels seus estudis a Favara. L'emissora, amb vocació comarcal, va començar a funcionar el 2001. El seu magazine que és molt variat i entretingut comença a les 11 i acaba a les 14 hores. També es pot escoltar el programa per internet a través de google/la veu del baix matarranya. Durant estes tres hores d'emissió tenim una mica de tot: notícies de la setmana, Àgora sobre un tema, esports, música, actualitat agrària, entrevista, opinions sobre l'actualitat…

Miquel Meix

Béns de la Franja. Vil·la Fortunatus

Al terme municipal de Fraga es troba Vil·la Fortunatus, vil·la romana agrícola del s. II. L'interior es visita per unes passarel·les des d'on es veuen los mosaics, la basílica paleocristiana i les altres sales.

Uns companys de feina volien visitar la Vil·la perquè n'havien sentit parlar. Les explicacions de la guia van ser molt pertinents però ningú no podie evitar veure que l'estat del jaciment no era el més correcte (herba, brutícia, excrements de moixons). Jo me'n vaig donar vergonya de presentar una joia de l'art romà en aquelles condicions.

La DGA i l'Ajuntament tenen un conflicte i, de moment, no hi ha acord. Fa molts mesos que se sabia que la persona que s'ocupava del jaciment s'havia de jubilar i no es va trobar una solució a temps. I ara estem com estem, veient com l'Ajuntament té les mans lligades, com la vil·la es deteriora i com el Govern d'Aragó que l'hauria de protegir no ho fa.

La desídia de l'administració està destruint un dels bens culturals més importants que tenim a la Franja i la gent no pot fer res més que exigir que cuiden lo nostre patrimoni.

Rosa Arqué Vilar

A Temps de Franja volem saber la teua opinió. ***Envia'ns les teues cartes,*** *tot indicant el teu nom i població, a:* tempsdefranja@gmail.com

COMARCA DEL matarraña

INSTITUTO DE ESTUDIOS ALTOARAGONESES
Diputación de Huesca

GOBIERNO DE ARAGON
Departamento de Educación, Cultura y Deporte

Diputació de Lleida

INSTITUT D'ESTUDIS ILERDENCS
Fundació Pública de la Diputació de Lleida

TEMPS DE FRANJA
Revista de les Comarques Catalanoparlants d'Aragó

SUBSCRIU-T'HI
T. 978 85 15 21
tempsdefranja@gmail.com

Recordem a tots els **subscriptors** de *Temps de Franja* que ens comuniquin la seva adreça de correu electrònic a **administracio@ascuma.org** per a rebre els pdf dels números digitals

En venda a:
Albelda: Estanc Conchita. **Calaceit:** Papereria Abàs. **El Torricó:** Llibreria Pilarín. **Fraga:** Llibreria Badia i Kiosko Casanova. **Girona:** Llibreria Les Voltes. **Lleida:** Llibreria de la Generalitat. **Mequinensa:** Papereria González. **Reus:** Llibreria Gaudí. **Saidí:** Llibreria Panadés i Llibreria Sorolla. **Saragossa:** Papelería Germinal. C. Sepulcro, 21. **Tamarit:** Estanc Patrito. **Tortosa:** Llibreria El Temple. **Vall-de-roures:** Llibreria Serret.

La gent pot quedar-se?

"La gent se'n va. Despoblació a la Franja" es titulava un *Temps de Franja* (n. 113, abril 2012), on lo "Tema del mes" era un documentat estudi del sociòleg Natxo Sorolla sobre les dinàmiques demogràfiques d'un cens franjolí de 48.514 habitants l'any 2011. Estava lluny dels 60.000 enarborats com a reserva catalanoparlant, i encara més dels de principis del segle XX, abans de les onades migratòries de les gelades i sequeres dels anys 50-60 i l'atracció dels "polos de desarrollo" del franquisme.

El Mas del Llaurador
CARLES SANCHO

La despoblació rural preocupa. És motiu de conversa dels que se queden, sovint pares de fills que han marxat. És estudiada per geògrafs, economistes i sociòlegs a les universitats. És objecte d'atenció a la premsa, en reflexions i reportatges escrits o filmats (p. e., Jordi Évole, *Salvados*, 12-3-2017). I ha propiciat iniciatives a les diferents administracions: la llei de comarcalització d'Aragó aprovada l'any 2006 per tal de vertebrar el territori; la "Ley para el Desarrollo Sostenible del Medio Rural" de 2007 del govern de Rodríguez Zapatero, dotada amb 1.800 milions d'euros, que volia incidir en comarques deprimides —i que Rajoy va aturar el 2011—; i la PAC (Política Agrícola Comuna) de la Unió Europea, unes ajudes per mantindre el sector primari, modernitzar les explotacions i desenvolupar indústries derivades.

Les conseqüències han estat de diferent signe. Ha millorat en general la productivitat agrícola i ramadera i s'ha desenvolupat cert sector secundari agroalimentari (oli, vi, porcí…), però la mecanització ha canviat la necessitat de mà d'obra, menor, estacional i nodrida d'immigrants; en algunes zones s'ha escampat una agricultura intensiva, sovint en mans de grans empreses, amb les quals una explotació familiar no pot competir; i, en fi, certes normatives europees de control higiènic i sanitari han derivat en mesures dràstiques com tancaments d'escorxadors o han provocat despeses inassumibles als particulars. Al mateix temps, han anat desapareixent tallers de confecció o d'altres manufactures per la deslocalització cap a països del tercer món, afectant sobretot les dones. D'altra banda, ha sorgit una oferta turística de cases rurals i restaurants, molt notable a les zones més pintoresques –lo Matarranya, comparat amb la Toscana!—, amb un risc inherent de convertir-les en parc temàtic d'anar i tornar per a ús d'urbanites. I, amb les segones residències, a perill d'una urbanització excessiva que pot desencadenar problemes de sostenibilitat.

Sens dubte ha millorat lo nivell de vida. S'ha incrementat l'oferta cultural gràcies a l'acció comarcal o l'associacionisme local, sense comparació, però, amb l'oci i les llums de la ciutat. S'han creat centres de Salut i hospitals comarcals, com també una frontera sanitària entre el Baix Cinca i Lleida, i a l'Hospital d'Alcanyís falten metges de diferents especialitats a banda d'alguns aparells per tractar malalties de llarga duració. L'extensió de l'educació obligatòria fins als 16 anys i la continuació dels estudis als instituts d'Educació Secundària pròxims ha facilitat l'accés a la Universitat dels jóvens en una proporció molt superior als seus progenitors, i així ocupen llocs de treball qualificats en centres urbans o ho intenten. Hi ha carreteres noves, amb traçat i articulació desiguals, i sobretot estacions i trens suprimits o en mal estat i línies indirectes d'autobusos, de manera que no és fàcil moure's pel territori, ni tampoc treballar a una ciutat i viure al poble o viceversa. I si algú pretén "quedar-se" inscrit al cens local, la competència de polítiques de captació de població d'ajuntaments com Saragossa —cada dia més gran—, amb incentius o traves, ho fa impossible.

Entre els encara residents la natalitat és baixa, dins de la tendència general a Espanya. I resulten incertes la permanència de "neorurals", procedents de ciutats o de països freds, sense arrelament al territori ni mitjans de producció; i la dels jubilats retornats, que dura mentre no necessiten una atenció especial. Ponts laborals, vacances i festes locals mantenen lo contacte de familiars i amics separats, juntament amb iniciatives que recuperen tradicions –lo ball dels totxets de Camporrells— o en creen de noves –la sartanè maellana, enguany ja a la XIV edició—, però són només una il·lusió comunitària, que té poques possibilitats de perpetuar-se entre les segones generacions, sense els vincles afectius dels nascuts al poble.

Qui pot quedar-se? Qui tingue treball en qualsevol dels sectors, des del primari al terciari, també professions liberals i tècniques, a part dels funcionaris, que apostin per desenvolupar activitats professionals al territori. Calen per això idees, ganes, recolzament oficial i unes vies de comunicació eficients. D'ací derivarà la creació dels serveis que permeten la vida quotidiana.

Carrera solidària a Maella

// M.D. Gimeno

Més de 120 corredors van participar en la Carrera Popular "Milla contra el Hambre" a Maella lo dia 19 de març. Igual que en anys anteriors, Manos Unidas a l'Arxiprestat de Casp i l'Associació Sarabastall van organitzar esta 19a edició, que es va celebrar en un matí de clima primaveral, molt solejat, que va omplir de participants, espectadors i personal de Protecció Civil la plaça d'Espanya, d'on eixia la carrera.

Tots lluïen una samarreta a on se podia llegir el lema d'enguany de la ONG: "El mundo no necesita más comida, necesita más gente comprometida", i el logotip de l'empresa Losan de Casp, que les dóna des que es va iniciar este esdeveniment esportiu i solidari tan consolidat. Los donatius a canvi de la samarreta dels que no corrien i la inscripció dels que sí que ho feien van aconseguir més de 1.000 €, que es destinaran a la construcció d'un centre per a dones maltractades a Maharahstra, a la costa oest de la Índia, juntament amb l'organització de programes de formació, dins d'un projecte xifrat en 65.000 €, que es pretenen replegar a la Delegació de Saragossa.

Abans de la carrera se van sentir los parlaments d'una representant de la ONG i de l'alcalde de Maella, Jesús Gil. Miguel Ángel Gimeno, maellà habitual en les carreres locals i amb un notable currículum en maratons i mitges maratons nacionals i internacionals –entre les quals les de Nova York, Berlín i París–, va llegir un manifest en la seua condició d'atleta convidat d'enguany. A continuació, una monitora va conduir una animada sessió de posada a punt aeròbica.

Participants a la carrera solidària
M.D. GIMENO

En un ambient molt festiu, persones de totes les edats van córrer pels carrers principals de la vila. Molts van ser els "premiats", tres per cada una de les diverses categories per edats entre els xiquets i les xiquetes i els corresponents a la categoria absoluta dels adults: Miguel Ángel Gimeno, lo primer classificat en la masculina, i Tere Celma Bondia en la femenina. Segons és costum, també es va premiar el corredor de menys edat i el corredor i la corredora més veterans: un xiquet de només 11 dies –que va fer el camí en braços de la seua mare–, Miguel Ángel Ballo i Rosa Maria Liarte, respectivament.

Al final, los participants van fer-se una foto davant la nova Biblioteca Municipal, amb la intenció de reivindicar la lectura a les zones rurals. Un ingredient més afegit a l'esport, la solidaritat i la festa que fan sentir vives les viles i les seues gents.

Arenys s'omple de contes tradicionals en la celebració de 'Quedaran les paraules'

// Rubén Lombarte

Coincidint amb el Dia d'Aragó, el 23 d'abril, Sant Jordi, el Matarranya va celebrar a Arenys de Lledó una nova edició de la lectura continuada 'Quedaran les Paraules'. Enguany va estar dedicada a la recuperació i transcripció de la tradició oral de la nostra comarca. Es va presentar el conte popular del Matarranya *Budellint, budellant*, il·lustrat per l'arnerola Muntsa Cabetas, present a l'acte. David Arrufat, tècnic de Cultura de Comarca del Matarranya, va explicar que *Budellint, budellant* serà el primer número "d'una col·lecció de qüentos i històries tradicionals del territori amb la intenció que esta tradició oral no s'acabo perdent". En la mateixa línia es va expressar Rafa Martí, president del Consell Comarcal, qui va recordar que "és molt important transcriure l'oralitat d'aquelles històries que passen de iaios a pares, de pares a fills". Al mateix temps, Martí va considerar que el 23 d'abril "és un dia especial. És el patró d'Aragó. I aquí també ho fem reivindicant la nostra llengua".

L'alcaldessa d'Arenys, Mariàngels Vaquer, va recordar que "este 'Quedaran les Paraules' és un afegit molt important a la festa que tenim aquí a Arenys", on la rosa i el llibre ja fa molts anys que són els protagonistes de la celebració.

A més del conte que es presentava, es van llegir un feix d'històries populars al Matarranya, la majoria recollides a l'obra *Lo Molinar*. Pel faristol de la plaça major va passar gent de totes les edats. La lectura que va estar magníficament ambientada per la música de la Rondalla de Calaceit.

VÍCTOR VIDAL, UN SAVI QUE ENS ENSENYA A EXTREURE L'ESSÈNCIA DEL ROMER

La saviesa de les plantes

// Moisès Sau*

Dilluns 27 de març a l'EOI Alcañiz vam tenir el plaer d'escoltar la xerrada de Víctor Vidal "Plantes medicinals i destil·lació". Una activitat inclosa en les nostres Jornades Culturals i el Programa "Jesús Moncada" de la Direcció de Política Lingüística del Govern d'Aragó.

Víctor Vidal començà la seva conferència afirmant que una planta és útil no per a la natura, ni per al nostre cos (efectivament les plantes quan neixen no "pensen" que serviran per curar-nos); són útils perquè "és cosa de les mateixes plantes". Les característiques d'aquests éssers vius serveixen per a la seva pròpia subsistència. És en aquest sentit que Vidal diu que les plantes "són egoistes". En efecte, una planta que desprengui molta olor no serà menjada per una cabra.

Mentrestant, posa en marxa el seu alambí de coure per extreure'n l'oli essencial del romer i ens informa de les propietats de diverses plantes, tot explicant per què ens curen. Així, per exemple, el timó (o farigola) té propietats medicinals, ja que afavoreix la digestió, la circulació i el sistema nerviós. Enforteix, desintoxica i estimula l'organisme en general. A més és antisèptic, cicatritzant i antioxidant. Per la seva part, el romer (o romaní) té propietats tòniques, ja que afavoreix la circulació i és un remei contra l'enduriment arterial, és analgèsic i cicatritzant a causa de les propietats farmacològiques que ofereix l'oli essencial que el romer té. Afavoreix la concentració i també és digestiu, diürètic i antidepressiu. Això no obstant, Vidal ens informa que no se n'ha d'abusar, ja que en excés pot provocar efectes negatius en el nostre cos. Una planta màgica és el Pericó, també conegut pel nom genèric d'Herba de Sant Joan pel fet que el màxim de la seva floració cau pels volts d'aquesta data, que ha estat prohibida per la C.E. ja que és la substitutiva del "Prozac" –quina força tenen les empreses farmacèutiques!– -i això ha fet que l'anomenin el "Prozac natural". Popularment també és anomenada "herba de l'alegria", ja que la planta té reconegudes propietats guaridores; si fem cas del refranyer popular trobem que: "Qui té oli del pericó, no li cal metge ni doctor". Consumida com a infusió (i sota la tutela d'algun especialista) se la considera antidepressiva, amb propietats ansiolítiques. També és un bon regenerador del sistema nerviós i un estimulant circulatori. Vidal afirmà que és una de les poques plantes que és capaç de matar un virus com per exemple una berruga.

L'aula ja té un agradable aroma del romer, Vidal apaga l'alambí i ens fa olorar ruda (té una olor forta) una planta màgica. Es creia que portava sort i que espantava les bruixes. Es penjava a les portes dels corrals per impedir a les bruixes entrar-hi i embruixar el bestiar. Si es fregeix amb llard de porc, podem obtenir una pomada. La ruda té propietats digestives, ja que estimula la funció biliar. Es tracta d'una planta antiinflamatòria natural, que s'utilitza per calmar l'artritis, i ajuda a reduir el dolor d'articulacions, i a més, a relaxar els músculs. La ruda té propietats antibacterianes i serveix en el tractament de certs fongs. Cal tenir present, però, que aquesta planta estimula la menstruació; és, per tant, una planta abortiva amb la qual cosa cal anar amb compte a l'hora d'utilitzar-la. Vidal ens parlà de les propietats d'altres plantes: la Beata Maria, l'única planta que funciona de forma diferent en el cos de l'home i en el de la dona; l'àrnica o l'herba dels cavallers, que s'utilitza per cicatritzar les ferides i que va ésser popularitzada per Jaume I; l'all que és "un bon medicament però un mal aliment" que funciona com antibiòtic...

Ja per acabar, destil·la –"extreu l'esperit"– el romer i ens mostra en un porró la petita porció d'oli que la planta amablement ens ha proporcionat.

*Alumne de C1 de l'EOI Alcañiz

Homenatge a Labordeta a Vall-de-roures

// Carles Sancho

Les fundacions Valderrobres Patrimonial i José Antonio Labordeta, amb el recolzament de l'Ajuntament de Vall-de-roures van organitzar els dies 29 i 30 d'abril un merescut homenatge al cantautor, escriptor i polític José A. Labordeta –Saragossa 1935-2010–. Les activitats van tindre lloc en el castell i el museu de la capital del Matarranya. El dissabte a la tarda es van inaugurar dos exposicions al castell: una sobre la vida i l'obra del personatge a través de 18 panells, una mostra itinerant a càrrec de la seua fundació; i la segona, *Canto a la libertad*, és una creació artística de 94 pintors i amics que il·lustren les lletres de la tornada de la cançó més identificativa del cantautor aragonès. Després va vindre una taula redona a la Sala de les Xumeneres del castell-palau presentada per Manuel Siurana, director de la Fundación Valderrobres Patrimonial, en què hi van participar: Manuel Pizarro, ex alumne, ex polític, president d'Ibercaja i Endesa, Gonzalo Gualis, amic i professor d'art, Josep A. Duran i Lleida, ex polític amb qui va coincidir al Congrés, Antonio Pérez, estudiós dels germans Labordeta i Juana de Grandes, vídua del personatge. Eloy Fernández Clemente, professor i director d'Andalán, i Joaquín Carbonell, amic i cantautor, que estaven convocats a l'acte van excusar la seua presència. Els responsables de la convocatòria van haver de limitar l'aforament de la sala on va tindre lloc per la gran expectació que va crear l'homenatge. A la nit hi va haver un concert del grup Viento, vinculat a Vall-de-roures, interpretant les cançons més emblemàtiques del cantautor que va acabar el recital cantant tot el públic assistent la cançó *Canto a la libertad* que s'ha convertit amb l'himne de l'aragonesisme.

El diumenge les activitats de l'homenatge es van traslladar al Museu on es va presentar l'últim llibre publicat de Labordeta *Paisajes perdido*s, un recull de contes inèdits que escrigué entre 1961 i 1962 i que ell mateix il·lustrà, en una edició molt acurada. L'acte va córrer a càrrec de Juana de Grandes i Antonio Pérez com a prologuista de l'obra. Abans d'entrar al museu per a la presentació el grup de joteros del Matarranya van cantar unes jotes dedicades a la família de J. A. Labordeta elogiant el cantautor i el seu compromís amb el territori. Durant estos dos dies d'homenatge es va projectar el documental *Con la voz a cuestas* dirigit per Joaquín Carbonell i José M. Iranzo, produït el 2009.

La Llibreria Serret, Creu de Sant Jordi 2017

// CARLES SANCHO

La Llibreria Serret de Vall-de-roures, propietat del llibreter Octavi Serret, ha estat guardonada amb la concessió de la Creu de Sant Jordi atorgada pel Govern de la Generalitat de Catalunya. Segons el comunicat que han redactat els responsables del premi el mèrit del reconeixement és "per l'esforç constant per preservar i difondre els valors de la cultura i la llengua catalana. Aquest és un establiment de referència al Matarranya i a les Terres de l'Ebre per la intensa activitat cultural que desplega. Ha organitzat un gran nombre d'actes que inclouen exposicions, presentacions de llibres, conferències o taules rodones". Este és el quart premi que rep la llibreria que el gener del 2009 obtingué el II Premi Franja: Llengua i Territori atorgat per Iniciativa Cultural de la Franja i l'octubre d'aquell mateix any se li atorgà el Premi Nacional de Cultura pel Consell Nacional de la Cultura i de les Arts. El 2014 la Llibreria Serret obté el Premio Búho de la Asociación Aragonesa de Amigos del Libro.

Octavi, que porta més de tres dècades dedicat a la venda de llibres, ha fet del seu comerç un punt de referència de tots els escriptors i lectors d'arreu del territori i on durant tot l'any, de manera ininterrompuda, per la seua botiga passen els millors escriptors en llengua catalana i castellana per a presentar i signar els seus llibres. Durant este mes d'abril, coincidint amb l'agradable notícia del lliurament de la Creu de Sant Jordi, Octavi ha incrementat la nòmina dels escriptors que han passat pel seu establiment per signar i celebrar el guardó amb el llibreter. Francesca Aliern, Josep Igual, Jesús M. Tibau, Gemma Ruiz, Ricard Belis, Cari Ariño, Josep Santesmases, Anton Monner, Conxi Rodríguez, Juan Bolea, Fernando Marías, Jesús Ávila, Sergio Nevado, Carmen Santamaria...

A més de la Llibreria Serret han obtingut el màxim premi atorgat pel Govern de la Generalitat de Catalunya un total de 29 personalitats i 24 entitats. La distinció es va crear per a distingir les persones naturals

Octavi Serret a la Llibreria Serret de Vall-de-roures
CARLES SANCHO

o jurídiques que, pels seus mèrits, haguen prestat serveis destacats a Catalunya. Entre els premiats d'enguany tenim el periodista Josep Cuní, l'historiador Borja de Riquer, a títol pòstum la política catalana Carme Chacón, l'esportista Gemma Mengual, l'actor Josep M. Pou, el Festival Internacional de Cinema de Sitges...

El 3 de maig, els guardonats van rebre el premi al Palau de la Generalitat de Catalunya a Barcelona.

Cantus Firmus al Matarranya

// CARLES SANCHO

Coral Cantus Firmus de Centelles
CARLES SANCHO

Esta passada Setmana Santa, atapeïda d'actes religiosos, la Coral Cantus Firmus de Centelles ha diversificat l'oferta cultural i va programar dos concerts al Matarranya, el dia 14 a Arenys i el 15 a Mont-roig. La primera actuació tingué lloc al Saló de Cinema de la vila de l'Algars on l'alcaldessa Mariàngels Vaquer i la Margarita Celma, directora de l'Associació Corals del Matarranya, presentaren l'agrupació musical i el seu director Gabriel Miralles amb qui havia coincidit diverses vegades Celma. En el programa dels osonencs cançons catalanes de diverses èpoques i estils musicals amb clar predomini dels temes populars i tradicionals, on també hi van incloure dos peces matarranyenques representatives del nostre cançoner: *Ai, noneta vine, vine* i *Sant Josep se'n va a segar*. Cançons recollides a *Lo Molinar*, enregistrades per les Corals del Matarranya en el CD *Música tradicional del Matarranya* (2010) i harmonitzades per dos musicòlegs catalans: Conrad Setó i Agustí Cohí respectivament. A Mont-roig l'actuació de Cantus Firmus es desenvolupà a l'Església parroquial i contà amb la presència de l'alcalde de la vila José Ramon Guarc i Margarita Celma que presentà el concert.

El Cor de Cambra Cantus Firmus, que enguany compleix deu anys de trajectòria, està format per cantaires molt joves entusiastes i compromesos amb el cant coral i que han participat en nombroses convocatòries arreu del país mostrant el seu ampli repertori de música catalana.

L'amic de la Finca Roja de Mercè Ibarz

// VIRGILI IBARZ

El record de l'amic de la Finca Roja, el valencià Carlos Pérez (1947-2013), que va ser conservador de l'IVAM i comissari d'exposicions, està en cadascuna de les pàgines d'aquesta obra. El record de les seves converses guia la mirada de Mercè Ibarz sobre l'art del segle XX. Una mirada que conté l'ètica i l'estètica. La lectura m'ha fet recordar les meves classes als alumnes d'Història de la Psicologia sobre la sensació, la percepció, la imaginació i la memòria, que m'han anat molt bé per captar la manera d'entendre el món de l'autora.

La Mercè va fer la tesi doctoral sobre *Tierra sin pan*, el film de Luís Buñuel que mostra la misèria de les Hurdes. Ramón Acín (1888-1936), el productor de la pel·lícula, també aragonès, va ser un home de registres múltiples guiats per la seva vocació pedagògica. Li va tocar la loteria i, seguint una promesa a Buñuel, li va donar una part dels diners i el film va engegar. La seqüència del film que més impressiona a la Mercè és la de l'escola de les Hurdes, subtema que en el film ocupa el metratge més llarg.

Els xiquets de les Hurdes Baixes feien uns quaderns titulats *Vida Hurdana*. Aquests quaderns porten el subtítol de "Lo que escriben los niños", i van ser impresos a Vilafranca del Penedès. Hi havia pobles de la província de Lleida que també feien aquests quaderns, entre els quals Almacelles, que intercanviaven amb els escolars hurdans. A mi el que més m'impressiona és el record de la Mercè del dia que van passar el film a Saidí amb motiu del centenari de Buñuel. Davant aquella misèria, son pare li va dir: "Això també passae ací, filla".

L'obra de Torres-Garcia (1874-1949) està vinculada a les aspiracions de l'art, la vida i la política d'ara fa cent anys, quan treballava a la Mancomunitat de Catalunya al servei d'una política cultural, la de Prat de la Riba. El poeta Joan Salvat-Papasseit (1894-1924), va ser amic íntim de Torres. La Mercè diu que la història de Salvat-Papasseit vol ser sempre tornada a contar: va ser un noi pobre, gairebé illetrat de formació, un autodidacte que després de treballar al port de Barcelona es va fer un home de lletres.

A l'analitzar quin és el nostre criteri per decidir què és una obra d'art, l'autora diu: "¿Qui la primera volta que ha arribat a Nova York i ha travessat el pont de Brooklyn, ho podria negar, que és una obra d'art?". Havia sentit un batec del mateix calibre a la biblioteca de l'Institut d'Estudis Ilerdencs quan feia el preuniversitari i van passar diapositives de Henri Matisse (1869-1954), pintor francès conegut per l'ús del color; i el mateix batec, anys més tard, a la Hayward Gallery de Londres, en una antològica de Henri Cartier-Bresson (1908-2004), el gran fotògraf francès, que ha configurat les fotos que ella fa i la manera de mirar. "El pont de Brooklyn, també".

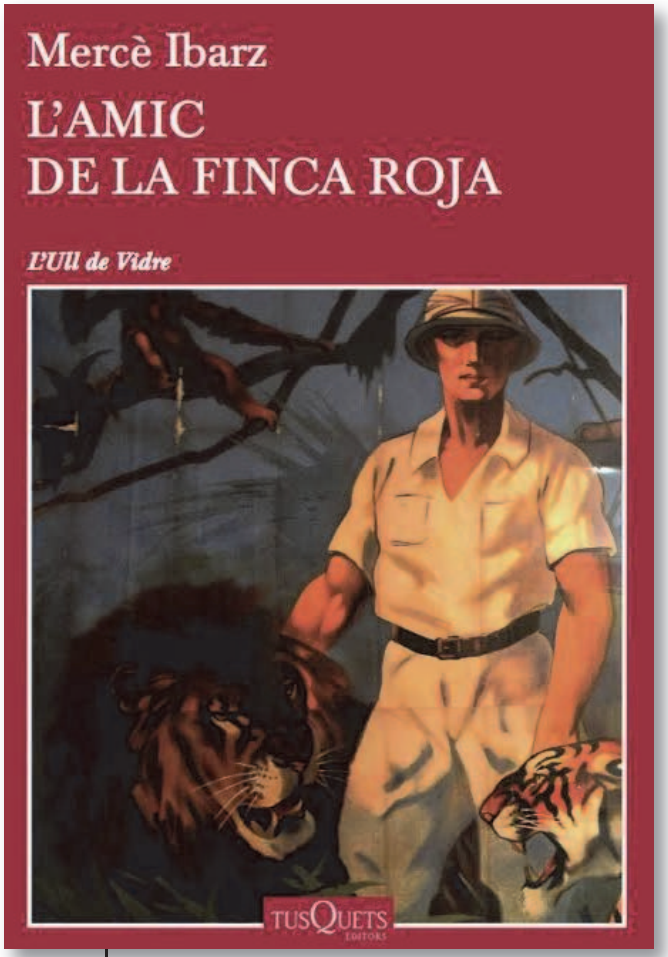

Portada del llibre de la Mercè Ibarz, *L'amic de la Finca Roja*

A "Mons d'una pintora", analitza la figura de la pintora Ángeles Santos (1911-2103), considerada l'última supervivent de la generació del 27 i encara massa desconeguda. Diu que la pintora va trencar amb ella mateixa, sense més ni més el 1935. Va allunyar-se del món interior que l'havia convertit en una pintora singular. En el cas de les pintures de Mercè Rodoreda, el que interessa a la Mercè Ibarz no és si és o no una artista plàstica que calgui considerar en el cànon artístic, sinó de quina manera la pintura la va ajudar a configurar la seva literatura, la Rodoreda que coneixem.

L'autora pensa que Joan Sales construeix la novel·la *Incerta glòria* com a soldat del front d'Aragó, com a nàufrag en l'exili, com a visionari il·luminat en la postguerra de Barcelona. *Incerta glòria* acaba en un mas de la frontera entre Catalunya i Aragó. La Mercè pensa que aquest mas deu estar prop del Cinca, entre Fraga i Mequinensa.

Hem de destacar també els apartats dedicats al Equip Crònica, hipermodern i comunicatiu en les seves imatges; a les "Spanish Talkies", pel·lícules adaptades del originals de Hollywood, que les tornaven a rodar en espanyol, quan encara no funcionava el doblatge; un altre capítol sobre l'èxit i sobre la història del cine. I un apartat interessantíssim dedicat a "El camp i la ciutat".

Per a la Mercè, "la destrucció del paisatge al camp i a la costa ha estat i és l'avantsala de la destrucció del paisatge a la ciutat [...]. El que s'esdevé a la ciutat s'esdevé primer al camp".

L'amic de la Finca Roja és un llibre excel·lent. La seva lectura ens anirà molt bé per entendre millor l'art del segle XX.

República y guerra civil, nova publicació de l'EBC

// Carme Messeguer

Tejero el Dia del Llibre en la parada de l'IEBC a Fraga
RAMON MESALLES

Deu anys després de la publicació de *Fraga. República i guerra civil: Un temps a recordar*, l'historiador i mestre fragatí, Paco Tejero Costa, ha tornat sobre el tema en un nou volum, *República y Guerra Civil en el Partido Judicial de Fraga y Mequinenza*, que edita l'IEBC-IEA dins de la seua col·lecció d'història Gallica Flavia. Com el títol indica, aquesta nova aproximació als temps més convulsos de la nostra història recent abasta tota la comarca del Baix Cinca i les poblacions que n'integren el Partit Judicial, amb la intenció de complementar l'estudi anterior, exclusivament d'àmbit municipal.

En dotze capítols, Tejero relata els esdeveniments que es van succeir en la Ribera del Cinca des de 1930 fins a la victòria i la repressió franquista, posant un èmfasi especial en el record de les víctimes, que detalla exhaustivament en un ampli annex del volum tot assenyalant si van morir en combat o de resultes de l'acció bèl·lica, per actes de repressió, per les duríssimes condicions penitenciàries o si van morir en l'exili. Destaquen els capítols dedicats a "La guerra en el aire", amb noves aportacions sobre l'activitat bèl·lica aèria sobre el territori objecte d'estudi, i a "La resistencia", que recull els episodis de resistència armada antifranquista (el maquis i el pla de fer volar un tren en què viatjava Franco) que arriben gairebé fins als anys 50. Mereix també especial atenció l'esforç de l'autor per oferir material gràfic inèdit extret de fototeques aprofitant els avantatges de la digitalització i també de col·leccions particulars.

La presentació d'aquest nou volum va tenir lloc a Fraga, en la seu de la Comarca, dimarts 17 d'abril, dintre dels actes de l'Abril cultural que organitza l'Ajuntament de Fraga, i fins al moment s'ha fet també a Saidí i a Vilella. Durant el Dia del Llibre, Tejero, des de la parada de l'IEBC, va estar atenent els nombrosos comentaris de les persones que acudien a adquirir un exemplar signat.

Amb aquesta nova publicació, com indica el subtítol del llibre –*Para conocer y no olvidar*–, Tejero ha volgut deixar constància d'uns fets i dels noms d'unes persones com a condició necessària per a poder fer net, d'acord amb la Llei de Memòria Històrica de 2007.

HISTÒRIA, LITERATURA, CINEMA

Aquesta nova publicació sobre la Guerra Civil espanyola ha coincidit en el temps amb l'exposició ***Orwell toma café en Huesca***, organitzada pel Govern d'Aragó i la Diputación Provincial de Huesca per commemorar l'estada de l'escriptor britànic, ara fa 80 anys, al front de la serra d'Alcubierre, durant la qual, malgrat el convenciment d'un cap militar republicà que l'endemà farien cafè a Osca, la ciutat no va poder ser recuperada per a la República i Orwell es va haver de retirar en resultar greument ferit.

D'altra banda, amb el rerefons de la Guerra Civil, s'està projectant en els cinemes ***Incerta glòria***, una adaptació cinematogràfica d'Agustí Villaronga de la novel·la homònima de Joan Sales, ambientada en un poble de Terol, però que ha estat rodada en bona part en la Cartuja de Monegros, monestir del segle XVIII ubicat entre Sariñena i Alcubierre.

Fraga celebra el dia de la Faldeta

// Rosa Arqué

Lo diumenge 23 d'abril es va celebrar a Fraga lo Dia de la Faldeta. L'origen d'eixa festa l'hem d'anar a buscar a l'any 1977, fa 40 anys. Un grup de joves de l'associació Penya Fragatina van pensar que estaria bé preparar un homenatge a les dones de Fraga que encara vestien les faldetes a diari. Elles no ho acabaven d'entendre però a la foto d'aquell dia estan totes ben contentes.

Les coses han canviat molt des d'aquells orígens senzills i emotius. Ara ja no queden iaies de faldetes pels carrers de Fraga perquè s'han mort totes però sempre les trobarem al cor de la festa perquè és un homenatge que es va fer per elles. Actualment, lo Dia de la Faldeta està catalogat com a Festa d'Interès Turístic Nacional gràcies al treball d'associacions, administració i gent de Fraga que l'ha fet créixer i ha aconseguit donar-li contingut i continuïtat.

L'esquema dels actes del Dia de la Faldeta sol ser tots los anys aparegut: es representa un casament on invitats i nuvis van vestits en roba tradicional. Lo convit es passeja per Fraga i aquell dia, lo millor de cada casa ix al carrer: mocadors, arracades, picaports, rosques, ventalls, anells i moltes, moltes faldetes. La riquesa i la varietat del vestit de Fraga ho fa tot molt fàcil però és cert que la gent del Baix Cinca ha fet un bon treball de recuperació i estudi de la indumentària tradicional i lo Dia de la Faldeta s'ha de lluir tot. El casament és el fil que va articulant la festa, però també hi trobem visites guiades, xerrades, exposicions, estampes costumistes, mercat i actuacions. Així que els foraster que venen a veure'ns i la gent que no es vol vestir, de faldetes, també poden participar a la festa.

Celebració del Dia de la Faldeta a Fraga
MARINA BARRAFON

Un any més lo Dia de la Faldeta ha sét un èxit, ara ja hem alçat les faldetes a les caixes i calaixeres fins l'any que ve.

SE VA SOLSINT

Mira el muixonet // Patrici Barquín

Quan era petit i bevent aigua m'escanava sempre hi havia algú al meu costat que em feia eixecar lo cap amb l'excusa de mirar un suposat muixonet que, francament, no vaig saber trobar mai, per més que ficava interès a veure'l.

Dic tot això, perquè sembla ser que mirant al nostre entorn, molts camins, mos veiem escanats per la gran quantitat de desgràcies que, com a societat, ens passen. Sense anar més lluny, recentment hem viscut l'enèsim cas de corrupció política, amb plors inclosos, seguint la corrent d'interpretació Esperanzavsqui, (cada camí entrego més tard la columna) que a algú ha pogut donar la sensació de que formem part d'un poble que ha perdut el senderi. Un poble ple de corrupció, amb un sistema educatiu tan farcit de reformes que més pareixen unes enagües ataconades que unes faldes de mudar; uns índexs de violència masclista que fan tremolar, i així podríem aplenar la revista de despròsits, però com que de lo que se tracta és de que sigui una revista amb una gran varietat de opinions i articles pararé astí la meua enumeració de desastres.

I passa que, quan estem tant capficats enumerant lo mal que està tot, ens ho empassem tant de pressa, que fa que comencem a tossir, de tal manera, que per un moment creiem que no podrem recobrar l'alè i, allavonces, sempre apareix algú que ens diu:

—Mira el muixonet d'Europa. Mira amunt, ben amunt, als països nòrdics. Aquella gent si que se sap organitzar bé. Mira què bona educació que tenen, mira que quan hi ha un polític amb la més mínima sospita de corrupció dimiteix i s'ha acabat lo bròquil.

I jo, quan me fan això, me passa com a quan era un xiquet que, en los ulls rojos per la tos, fent un esforç sobrehumà, aixecava lo cap i no trobava cap muixonet i allavonces los abaixava desolat. Perquè miro allà dalt i sí, veig un sistema educatiu envejable, una classe política que dimiteix a la mínima sospita, però també veig los índexs més elevats de violència masclista del món, la ultradreta assolint quotes de poder no vistes des dels anys trenta i penso: Realment és tant bo lo sistema educatiu? o potser no hi ha prou amb un bon sistema educatiu?

Bé, també és cert que astí tenim programes de televisió com a "El Gran Hermano", "El Foraster" o "La Báscula" així que no sé, crec que tot això encara ho hauré d'anar solsint.

OCTAVI SERRET, LLIBRETER I CREU DE SANT JORDI DE LA GENERALITAT 2017

"He construït un pont de cultura entre Aragó i Catalunya"

// **Lluís Rajadell**

Octavio Serret, naixcut a Vall-de-roures fa 51 anys, va aprendre a llegir i estimar els llibres amb la biblioteca familiar. El primer llibre d'adults en que es va fixar –i va llegir– va ser un exemplar de *Arde París*, de Dominique Lapierre i Larry Collins, un dels molts que omplien les lleixes que envoltaven l'habitació on dormie. Quan va llegir la biblioteca familiar, va pensar que una bona manera d'aconseguir una oferta inesgotable de llibres serie muntant una llibreria. "Em pago els impostos d'autònom des dels 16 anys", recorda. Tenie esta edat quan va muntar la primera llibreria, al carrer Belchite, a la planta baixa de la casa familiar. L'any 1986, va traslladar-se a l'actual establiment del carrer Cortes de Aragón, un punt clau de Vall-de-roures, a un encreuament de carreteres i a les portes del monumental casc antic. Els primers proveïdors de Serret van estar les editorials de la seua joventut: Molino, Juventud, Planeta o Alfaguara. Després en vidrien altres i ara a la seua llibreria estan la majoria de les empreses que editen en castellà i català. Entre d'altres reconeixements per la seua tasca cultural, ha rebut la Creu de Sant Jordi, el Premi Nacional de Catalunya i el premi Buho, de l'Associació Aragonesa 'Amigos del Libro'.

Octavio Serret amb Carles Puigdemont
RUBÉN MORENO/ GENERALTIAT

Pregunta. *L'ha sorprès rebre la Creu de Sant Jordi, sent un llibreter de fora de Catalunya?*
Resposta. Clar. És la primera vegada que li donen la Creu de Sant Jordi a un llibreter de fora de Catalunya. I n'hi ha molts pocs casos de llibreters, en general, premiats. Estic molt agraït per que la Creu la rebi la meua llibreria. Em done forces per a tirar per avant. És un reconeixement que em done gasolina.
P. *Per què creu que la Generalitat se n'ha fixat en la seua llibreria?*
R. Ho diu clarament en la seua resolució. Per l'esforç i la meua tossuderia en reivindicar la llengua catalana a l'Aragó.
P. *Com ha contribuït des de la llibreria a la promoció de la llengua catalana.*
R. És una aportació del dia a dia, de fer una tasca pedagògica per a mostrar que parlem català, encara que alguns encara no la reconeguen com la seua llengua. La meua tasca entre dins de la normalitat. Si la gent la parle, també la pot llegir.
P. *Els conflictes institucionals permanents entre Catalunya i Aragó afecten a la seua tasca professional?*
R. A nivell social no n'hi ha cap conflicte. Fa quatre dies la gran majoria dels alcaldes de la comarca, inclosos els de PP i PAR, van declarar que la llengua pròpia de la comarca és el català. La situació, respecte del català, està mes suau que en altres moments. Els conflictes polítics no m'afecten ni m'han afectat mai. Jo vaig muntat en un vehicle, que és la cultura, que no es veu afectat per estes incidències. Puc treballar molt a gust.
P. *Es considera un pont entre Aragó i Catalunya?*
R. Sempre he fet de pont, per mig de la cultura, entre els pobles aragonès i català, i ho faig cada dia. He organitzat trobades de gent excepcional vinguda d'Aragó, de Catalunya i del País Valencià. A la meua manera, reivindico l'antiga Corona d'Aragó.
P. *A què es deu la seua aposta per treballar amb libres i publicacions indistintament en castellà i català?*
R. Molta culpa d'això en té Carles Sancho. Quan van aparèixer els primers títols de la col·lecció 'Pa de Casa', editada en català des d'Aragó, Sancho va vindre a la llibreria i me va preguntar per aquells llibres. Llavors vaig anar a buscar-los perquè els tenia empaquetats, encara sense desembolicar. "I com és que els tens així, guardats?", em va dir. Li vaig contestar que ere la primera vegada que veia llibres publicats en català pel Govern d'Aragó. Me va paréixer estranyíssim. Ell me va animar a posar-los a la venda i a promocionar-los. Llavors vaig comprendre que el català ere la nostra llengua i que s'havie de fer un esforç per promocionar-la, perquè, si no, estave condemnada.
P. *I el lector en català també és un mercat potencial per al seu negoci.*
R. Sí, però el mercat te l'has de crear tu mateix. Que un llibreter d'Aragó vengue més llibres en català que moltes llibreries de Catalunya pareixie impensable. Però és el meu cas, i és així perquè he potenciat este mercat. També he entès que estic en una terra de frontera i aprofito esta circumstància per a ser un altaveu de la literatura en català, no sols a l'Aragó sinó en general. A poques llibreries catalanes es troben tants llibres en català com a la meua.
P. *Com ha estat el procés d'introduir la literatura en català al mercat local i comarcal?*
R. Ha costat que la gent de la comarca prengue consciència que la nostra llengua s'escriu i és la catalana. La millor manera ha estat amb llibres escrits per gent d'aquí, com Desideri Lombarte, la nostra referència més important. Quan la gent s'identifique en les històries que

llegeix, ja estan guanyats per a la lectura en català.

P. *També té clientela de fora de la comarca?*

R. Vivim a una comarca amb molt poca població i, a més, només una part molt menuda llegeix habitualment. O t'espaviles per ampliar el mercat o mors. M'he aprofitat d'internet i de les xarxes socials, dos mitjans que m'han convertit en una referència en la venda de llibres en català.

P. *I com funciona el llibre en català a l'Aragó?*

R. Fa vint anys, ere difícil que les distribuïdores de Saragossa comprengueren que volia vendre llibres en català. Ara, en canvi, ja m'envien les edicions castellana i catalana dels llibres sense preguntar-m'ho. Però tampoc les primeres distribuïdores catalanes amb les que vaig contactar entenien que els demanara llibres en català. He aconseguit que ho entengueren. Al començament, me servien llibres en català a través de les delegacions que tenien a Saragossa, però ara m'envien directament les novetats en català.

P. *Però vostè no s'aconforme en vendre llibres, com a qualsevol llibreter, i desenvolupa una intensa activitat cultural paral·lela, de presentacions, trobades, coedicions, premis…*

R. La meua primera finalitat és vendre llibres, però també vull promocionar la llengua catalana. A més, jo necessito estes activitats. Jo tinc dos tipus de setmana: de dilluns a divendres, i de dissabte a diumenge, quan preparo presentacions, jornades...

P. *És un estímul personal?*

R. Si no fore per això, serie difícil aguantar dins de la llibreria tota la setmana. Necessito trobar-me amb gent. Tinc la llibreria a una comarca aïllada, on a l'hivern no n'hi ha ningú pels carrers. El meu cervell em demane activitat per relacionar-me amb gent del món del llibre. Aprofito este activisme per a crear unió. Puc convocar molta gent i, a més, cohesionar-la, tot i les seues diferències. Vaig promoure un homenatge a Jesús Moncada el 2012 que va reunir gent d'Aragó i Catalunya. I no es fàcil, perquè quan es parle de Moncada i se'l vincule amb la literatura catalana des d'Aragó apareixen recels.

P. *Però l'activisme cultural el desenvolupa tant en castellà com en català.*

R. Per descomptat. La Trobada 'Poesia a la Frontera' de 2011 va ser en castellà, català i aragonès. Van ser-hi 250 persones i vull preparar una trobada encara més ambiciosa amb unes 300 persones per enguany. Al final de juliol, preparo un aplec amb Pere Mauri al voltant dels càtars i que vull obrir a poetes i narradors des d'Occitània fins València i Aragó. També aprofitaré per a celebrar la Creu de Sant Jordi. Per a la fira de maig, organitzo una trobada de poetes en castellà al voltant del poemari d'Olifante *Amantes*, en el que participen 90 autors aragonesos.

P. *Li van donar un premi nacional de Catalunya i ara li han atorgat la Creu de Sant Jordi. Però no ha rebut cap reconeixement des de les institucions aragoneses. Se sent més valorat des de Catalunya que des d'Aragó?*

R. A nivell institucional, sí. Encara que estic molt agraït al premi Buho que em van donar l'Associació Aragonesa 'Amigos del Libro'.

P. *Diu que es ferm partidari d'internet. Però internet és un aliat o un enemic per a un llibreter, tenint en compte les còpies pirates, les descàrregues gratuïtes, etc.?*

R. Per a mi, és una ferramenta de treball. Me val per a promocionar totes les meues activitats i per a posicionarme com a llibreter. A la meua web tinc 150.000 referències. Los editors descataloguen molt ràpid i jo ofereixo 30.000 títols descatalogats. M'he situat en este camp com un referent. El llibre usat i descatalogat es busque moltíssim. És una manera de donar a conèixer la meua llibreria. Jo, a raders de l'any passat, vaig fer una crida per rellançar la llibreria i una via per a remuntar va ser a través de la tenda virtual, amb una política de fidelitzar als clients-socis. També inclou un blog de recomanacions molt visitat. Busco la màxima visibilitat des de la web.

P. *El llibre digital es el futur?*

R. El llibre de paper quedarà per a les edicions acurades, diferenciades, que apeteix rellegir. El llibre de butxaca i les novetats seran digitals. Però el problema és que no es llegeix, ni en paper ni digital. L'inconvenient és l'oferta pirata i gratuïta per internet. Però, també s'ha de dir que a Espanya, el llibre digital és massa car. Crec que, amb el temps, el llibre de paper quedarà per a les edicions especials i ben il·lustrades.

P. *Però, tindran sentit el llibreter i la llibreria en un mercat de llibres digitals?*

R. Si es una llibreria especialitzada, sí. Però el llibre digital està encara molt verd, i no tinc clar com serà el negoci del llibreter en un món digital, per això aposto pel paper i pel llibre descatalogat.

P. *En quins gèneres s'ha especialitzat?*

R. Llibres de la Guerra Civil, carlisme, cartografia, guies de natura, comarca del Matarranya, temes aragonesos, història contemporània. I, dins d'estos camps, en títols descatalogats. En estos camps, es pot trobar a la meua llibreria el que no es trobe en altres llocs. El dia a dia és per a la clientela més propera, però és molt important que vinguen clients de fora.

«Em sento més reconegut per les institucions catalanes que per les aragoneses»

P. *Des d'on li arriben clients?*

R. Per Sant Jordi, vaig tindre gent que va fer cinc hores de viatge per a comprar-me llibres, en concret de la Cerdanya. I encara en vindran més amb la Creu de Sant Jordi. Soc una referència en determinada oferta. És una situació igual a quan algú fa un viatge per a menjar a determinat restaurant.

P. *Les presentacions de llibres li han donat molt de prestigi. Quins autors li han dixat millor record?*

R. Va ser una sort poder tindre aquí a Ana María Matute o a Rosa Regàs, amb la que tinc una gran amistat. Este tràfic de gent m'aporte moltes coses, perquè és molt interessant. També recordo a Javier Sierra o a Alicia Giménez Bartlet, que va vendre més de dos-cents llibres en un matí. Va vindre a la meua llibreria a fer la primera firma de llibres del Premi Nadal que acabave de guanyar. També va ser la primera firma quan va guanyar el Planeta, només per darrera de la presentació a Madrid.

P. *Són paraules majors de la literatura actual.*

R. Quan vénen aquí són gent molt normal i respectuosa amb el públic. Estimen el seu ofici.

Homenatges a la República a la Llitera

// Pep Espluga

Homenatge a la República al fossar de Sant Esteve de Llitera
SEBASTIÀ AGUDO

El passat 14 d'abril l'Ateneu Republicà comarcal va organitzar diversos actes en diferents municipis lliterans en memòria de l'extinta II República espanyola. Els homenatges van començar a les 10 del matí amb una trobada al fossar d'Alcampell, on es van dipositar flors al panteó on descansen les despulles dels republicans locals afusellats per les forces franquistes el 1938. Després la comitiva es va desplaçar cap a Sant Esteve de Llitera, on es va homenatjar la memòria del brigadista internacional Hendric Kloostra i dels quatre soldats de la 45 Divisió republicana que es van trobar al fossar d'aquesta localitat ara fa uns pocs anys. Es dóna la circumstància que, quan es va fer pública aquesta troballa, una televisió holandesa va produir un documental tot resseguint la biografia del brigadista allà enterrat. En el mateix fossar es va homenatjar també el maqui Narciso Villegas, l'últim cap de l'Agrupació Guerrillera de l'Alt Aragó, abatut per la Guàrdia Civil a la localitat el 1948. Finalment, la comitiva es va dirigir a Binèfar, concretament al monòlit commemoratiu que hi ha a la vora de la carretera, a la sortida cap a Montsó, aixecat en memòria dels republicans comarcals que van ser afusellats en aquell mateix indret el 1938. Es constata que vuit dècades després aquella II República malmesa, amb tots els seus anhels i esperances, encara continua viva en la memòria comarcal.

Presentació a Albelda del llibre *El exilio albendense en Francia*

// Josefina Motis

El dia 25 de març a les 7 de la tarda, a l'espai cultural de la Abadia d'Albelda, es va presentar el llibre "El Exilio Albeldense en Francia", escrit per Eliseu Trenc Ballester i editat pel Centre d'Estudis Lliterans (CELLIT) i l'Ajuntament d'Albelda. Es tracta d'un tema que va marcar la vida de moltes famílies locals (i comarcals) i que encara avui dia desperta força interès, com va quedar demostrat per la gran afluència de públic a l'acte. L'alcaldessa d'Albelda, María Ángeles Roca, va agrair totes les col·laboracions que van fer possible aquest llibre, a través del relat de moltes famílies que van explicar a l'autor, directament o pels seus descendents, com van viure la fugida cap a França, com van ser rebuts en campaments en un primer moment i com s'hi van establir després. Algunes van tornar però altres es van quedar allà.

El president del CELlit, Joan Rovira, va fer unes interessants reflexions sobre l'exili i les seues circumstàncies i va presentar la trajectòria intel·lectual i professional de l'autor del llibre, Eliseu Trenc Ballester, fill d'exiliats i nascut a França, historiador especialista en art, professor de literatura hispànica i catedràtic a la Universitat de Reims, autor de una important quantitat de llibres sobre les seues especialitats. L'autor va recordar com, arrel d'una conferencia que va impartir a Albelda el 2009, va començar a donar forma a la idea del llibre, i va explicar com a partir de la pròpia memòria familiar, amb les nombroses aportacions recopilades va arribar a confeccionar una extensa memòria col·lectiva sobre el tema. L'autor va comentar també que, tot i que ell llibre està escrit com un reconeixement als protagonistes, els exiliats i el seus coetanis, també té la intenció de transmetre els fets a les generacions més joves. L'acte va acabar amb força animació, amb l'autor firmant i dedicant llibres a la nodrida concurrència.

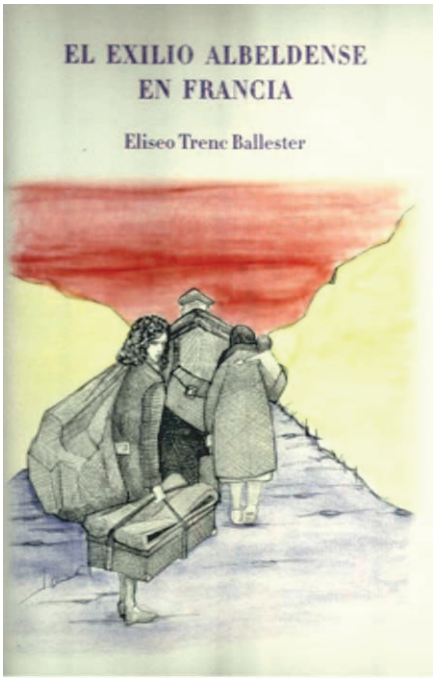

Vine a la fira

// Glòria Francino

El passat 1 d'abril es va celebrar la III Fira d'Areny i la V prova per a gossos de rastre. L'art de la cinegètica s'ha tractat en el món de la literatura i un dels escriptors que l'ha practicat i l'ha difós en les seves novel·les i narracions ha estat Miguel Delibes.

Aquesta fira gira al voltant del món caçador que comença amb una prova de gossos que saben seguir el rastre, una prova de caça menor i estands amb material de caça, a part d'altres activitats com tir amb arc, paradetes d'objectes artesans i de productes alimentaris de proximitat i més llunyans.

Una activitat que va arreplegar més miradors va ser la dels Picadors de la Val d'Echo, els quals van demostrar el seu art amb la serra i la fusta creant objectes com cadires, animals i altres objectes d'ornamentació a partir dels troncs d'arbres.

Crabada a la Fira d'Areny
GLÒRIA FRANCINO

Matí i tarda el trenet turístic va passejar als xics i grans pels carrers d'Areny, que val la pena visitar per contemplar les construccions medievals amb portes de mig punt i alguns escuts dels llinatges que van habitar aquesta vila entorn del castell.

A la tarda un soroll d'esquelles i trucs va omplir els carrers de la vila. Eren les crabes, crabons i bocs de casa Pubill que acompanyats al capdavant pel pastor seguien amb docilitat. La cornamenta i bellesa dels animals va captivar la curiositat dels assistents.

El poble mostra la seva alegria a balcons i finestres, els dos museus d'Areny, tant els dels Dinosaures, amb les restes de l'arenysauri, com el Centre d'Interpretació de la Ribagorça Aragonesa van restar oberts, amb entrada gratuïta, per als visitants, que s'emporten una grata sorpresa d'aquest poble que ja tenia una antiga fira d'animals i farramentes i trementina que s'havia perdut a mitjans del segle XX.

L'eslògan escrit en català 'Vine a la fira' és formidable, com ho pot ser a les properes fires ribagorçanes: la de Montanui, que se celebrarà el dissabte 30 d'abril i més endavant la de Pont de Montanyana.

ENTRE DOS AIGÜES

On és la biblioteca? // Marina d'Algars

Peníscola (podria ser qualsevol poble de la costa mediterrània que he visitat). Busco calma, una mica de platja, sol, aire, quietud, lectura, escriptura i silenci durant les curtes vacances abans de la Setmana Santa.

Pregunto on és la biblioteca pública municipal. La cara d'espant de les persones que en miren, m'enfureix. No tinc sort. Continuo preguntant. No encerto en trobar el perfil de persona que em doni la informació. Finalment decideixo acudir a l'Oficina d'Informació i Turisme. M'informen del lloc on es troba: al costat del Consum, em diuen. Però per tal d'arribar sense pèrdua, he de preguntar pel Consum, i ara si, no hi ha error: tothom coneix on és el supermercat.

Respiro i pujo al tercer pis, entro i un món increïblement meravellós es desperta en obrir la porta: taules, llibres, wifi, ordinadors, molta llum i silenci. En entrar pregunto al noi que és darrere el taulell si avui estan tancats. Em contesta que no; l'horari és de 9 h a 20 h. No dic paraula però és que el local tan ben equipat està buit. Em sento estranya, dubto entre quedar-me o marxar. Decideixo sentir-me la reina en un espai exclusiu. No vull pensar, em dic que sóc una romàntica, que els llibres en paper són relíquies i tothom té Internet a casa... Però, dues reflexions em venen al cap. Una és el plaer d'agafar un llibre entre les mans, buscar la història local en diversos formats que possiblement solament es pot trobar a la biblioteca municipal, tots els serveis que ofereix per gaudir d'unes vacances tranquil·les amb lectura. Últimament ja veig que la calma i el silenci en les ciutats solament els trobo a les esglésies (quan no hi ha culte) i a les biblioteques.

Una segona reflexió. Defensar La biblioteca pública és defensar la llibertat, la cultura, el progrés. Ja sabem que són temps difícils per a les biblioteques, no és una hipòtesi, és una realitat, ho diuen els bibliotecaris i els responsables culturals. Una causa és la dràstica disminució de pressupost per al manteniment del seu funcionament que afecta l'activitat diària, manca de medis econòmics i manca de personal, falta d'activitats culturals entorn de la biblioteca, algunes són ateses per personal no qualificat. En totes les comunitats autònomes existeix una legislació sobre les biblioteques públiques considerades com un dret fonamental d'accés a la cultura i la seus funció és absolutament necessària per al desenvolupament de la ciutadania en un estat democràtic (Constitució Espanyola de 1978).

Si tothom té accés a Internet a casa, si el llibre digital substitueix al llibre en paper, si les biblioteques públiques són buides... hauran de tancar? Qui n'és responsable? Quins polítics en la seua campanya electoral parlen de polítiques bibliotecàries? Quin pressupost es dedica a la biblioteca? Quines campanyes de difusió es fan? Perquè tothom sap on és el supermercat Consum i no la Biblioteca Pública Municipal, al seu costat?

Radiografia de la declaració del Matarranya com a zona històrica d'ús del català

// Ruben Lombarte

El Matarranya ha aprovat la declaració del territori com a zona històrica d'ús de la llengua catalana. La immensa majoria de consellers que representen el Matarranya va demanar, senzillament, el compliment de la Llei de Llengües d'Aragó i de l'Estatut d'Autonomia. Fer normal allò que ho hauria de ser i que no ho és; que els veïns de zones catalanoparlants d'Aragó es puguen expressar i es puguen dirigir a l'administració amb la seua llengua. Un dia històric per a molts veïns del territori. La votació va generar cert interès. Sobretot per als periodistes, professionals que ens alimentem moltes vegades de la confrontació entre blancs i negres, sense ser conscients que el món està ple de matisos i de colors. Com bé va destacar el conseller socialista Alberto Moragrega a l'eixida d'esta sessió plenària, "ha segut un gran dia. I ens ha sorprès de manera positiva. Quan la gent vote a consciència, vote pels seus drets". Moragrega va ser l'encarregat de defensar la moció. I els resultats van sorprendre més d'un assistent. Fins i tot als mateixos votants. Volíem un titular fàcil; buscàvem el titular de sempre. Però els representants de la Comarca del Matarranya van donar una lliçó a tothom. Tant a defensors com a detractors. Consellers i conselleres van votar lliurement; amb el cor. I va guanyar el sentit comú. Eixe va ser el titular. Eixa va ser la gran notícia. Va guanyar la llengua.

Ple de la comarca del Matarranya del 29 de març
RUBEN LOMBARTE

Dels 19 consellers que hi ha representats al Matarranya, un total de 17 van votar a favor de la moció. Les quatre formacions polítiques que dibuixen el consell comarcal van donar llibertat de vot als seus representants. Ignacio Belanche, únic conseller que té Chunta a Comarca, castellanoparlant per cert, va votar a favor de la moció. "Català, aragonès i castellà han de conviure, i cal obrir portes perquè els parlants de la zona es puguen expressar i dirigir a l'administració en la seua llengua materna", va dir Belanche a l'eixida de la sessió plenària. Per tant, el seu vot quedava justificat. Des del PSOE, que també va donar llibertat als seus representants, tots 6 consellers van votar a favor de la moció. De tots ells cinc són catalanoparlants i un és castellanoparlant. El vot va ser unànime en una formació política que històricament, tant a Aragó com al Matarranya, sempre ha defensat el català com la llengua que es parle a la Franja. Fa escasses setmanes, coincidint amb la lectura continuada 'Quedaran les paraules…' que es va celebrar a Arenys de Lledó el Dia d'Aragó, Rafa Martí, president socialista de la Comarca del Matarranya, va concretar que "aquí al Matarranya celebrem Sant Jordi posant en valor

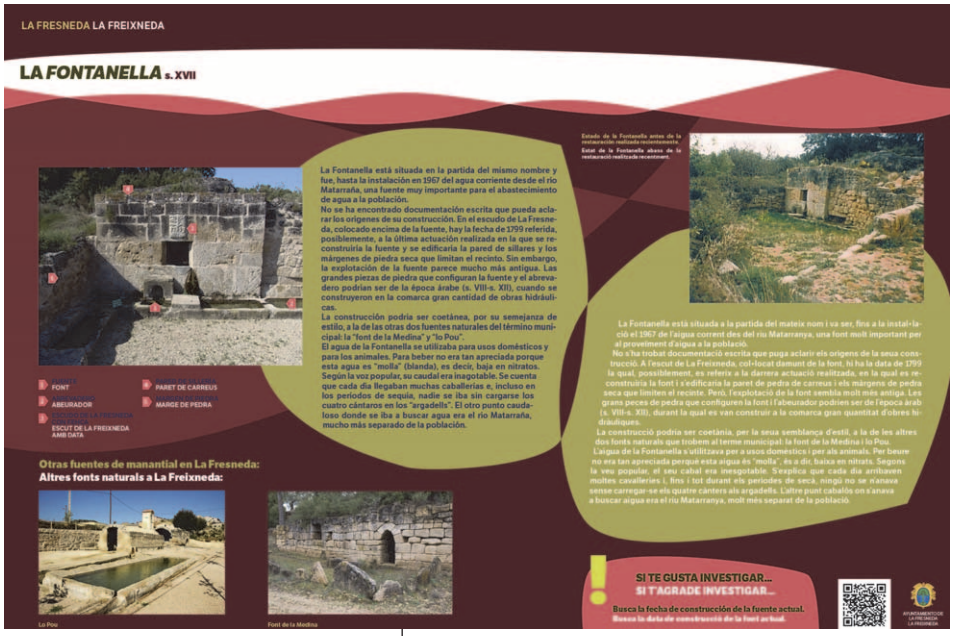

Nou cartell bilingüe a la Freixneda
RUBEN LOMBARTE

una de les llengües d'Aragó, que és el català. Un dia que és important per a dignificar la nostra llengua". Un 23 d'abril que s'ha aprofitat per engegar un projecte de recuperació de la tradició oral al Matarranya.

Durant la votació, moltes mirades van estar posades en les conselleres i els consellers del PAR i del PP. La legislatura passada, i des del Govern d'Aragó, la coalició d'uns i altres va impulsar la controvertida Llei de Llengües d'Aragó que nomenava el català de casa nostra com la Lengua Aragonesa Propia del Aragonés Oriental, un circumloqui difícil de recordar que va quedar reduït amb la paraula LAPAO. Però som on som, i un partit polític no és un full d'una cara, sinó una estructura polièdrica que comparteix nucli però conté infinitat de cares. Així va quedar demostrat al Matarranya a través de la moció. Dins les files del PAR no hi va haver unanimitat, però tres dels quatre representants del partit van votar a favor de declarar el Matarranya con a zona històrica d'ús del català. Paco Esteve, vicepresident de la Comarca i alcalde de Penaroja, i sense posar-li nom a la llengua que parlem, va dir que "és necessari que la llengua que parlem tingue els mateixos drets que el castellà". Al PAR van votar a favor Mari Lorente (La Portellada) i Juan Carlos Arrufat (Torredarques), mentre que l'abstenció va arribar de la mà de José Miguel Timoneda, l'alcalde de la Vall del Tormo. Uns resultats que xoquen amb el discurs que els últims anys ha agafat el PAR, sobretot a territoris com Saragossa i el Baix Aragó, on s'ha mostrat contrari al català i ha comprat el discurs dels ultres.

I el PP, lluny del discurs que escoltaríem a València o a Saragossa, també va donar un vot de confiança a la moció. En concret, 7 dels consellers comarcals van recolzar la moció, i només un va votar en contra. Juan Enrique Celma, portaveu del PP al consell comarcal i alcalde de Beseit, qui per cert va votar a favor de la moció, va entendre que "hem donat llibertat de vot perquè cada conseller voto el que considero oportú. Jo tinc clara la meua opinió i la manifesto, però també respecto a tots aquells que no pensen igual que jo". La moció va ser precisament això: respectar la sensibilitat de tots els consellers. De fet, dins del PP del Matarranya hi ha algunes particularitats. Tots els consellers parlen català i tres d'ells són catalans. Trobem a Josep Maria Salsench, alcalde de Calaceit, a Lola Lleonart, alcaldessa de la Torre del Comte, i a Carme Huguet, regidora d'Arenys de Lledó. També trobem persones molt sensibilitzades i compromeses amb la llengua del territori, com ara Fernando Camps, alcalde de Queretes, que és germà de l'actual president de l'Associació Cultural del Matarranya. Per tant, el resultat de la moció no és casual. Aquella nit no van votar els partits polítics, sinó que van votar les persones. Una comarca que vol, tal com porte demostrant des de fa legislatures, normalitat. Normalitat al carrer. Normalitat a les aules. Normalitat dins de l'administració.

Una defensa per la llengua de casa que no naix d'un dia per l'altre, sinó que és el treball constant d'una comarca i un consell comarcal que té clar d'on ve i cap a on vol anar. La llengua ha segut una qüestió transcendental per a la Comarca del Matarranya. De fet, ha segut gairebé una qüestió capital. Són molts els actes que fan pedagogia al voltant de la llengua. El 23 d'abril, Dia d'Aragó, és un exemple. Però no és l'únic. El Matarranya porte dècades retolant amb les dos llengües. En castellà i en català. Els cartells de les fires, els tríptics d'activitats a l'aire lliure, els programes culturals… Inclús els discursos als actes públics i institucionals, aquella barrera psicològica de comunicació de cara enfora on el castellà era el clar dominador, estan canviant de tendència. I de portes endins, està molt clar. A les sessions plenàries i a les comissions interactuen les dos llengües perquè cada conseller s'expresse en l'idioma que està més a gust. Ningú ho veu estrany. O, si més no, ningú ho hauria de considerar estrany. Tenim consellers castellanoparlants. Tenim consellers catalanoparlants. La secretària és castellanoparlant. Però tots ells reconeixen la singularitat del Matarranya. I tots la respecten. La moció sobre l'ús del català que va eixir del consell comarcal és el resultat d'un treball d'anys. De dècades. Un treball de cara a la normalització lingüística que s'ha avançat a lleis de llengües i estatuts d'autonomia.

Ara, la pataca calenta està damunt del Govern d'Aragó. El Matarranya s'ha expressat i ha dit què creu i què vol. Vol normalitat. I de moment Saragossa ho està entenent. El premi Desideri Lombarte, la recuperació del programa Jesús Moncada, el retorn del català com assignatura a primària i secundària, la creació d'una direcció de Política Lingüística… són gestos que es valoren des de casa nostra.

Aragó convoca el premi Desideri Lombarte 2017

// MÀRIO SASOT

El Butlletí Oficial d'Aragó ha fet pública la convocatòria del Premi "Desideri Lombarte", creat en 2016 per a reconèixer una trajectòria dedicada a la defensa de la llengua i la cultura catalanes a l'Aragó.

El guardó s'ha convocat per a aquest any 2017, de conformitat amb el que disposa el Decret 45/2016, de 19 d'abril, del Govern d'Aragó, pel qual es van regular els premis Chuana Coscujuela i Desideri Lombarte. Sengles reconeixements tenen periodicitat biennal i es convoquen de forma alterna, excepte en l'any d'entrada en vigor del Decret (l'any passat 2016) que, de manera excepcional, es van convocar els dos guardons de forma simultània. En la seva primera edició, es va concedir el Premi "Desideri Lombarte" ex aequo a José Bada Panillo i Artur Quintana i Font, mentre que el Chuana Coscujuela va ser concedit ex aequo a Ignacio Almudévar Zamora i María Victoria Nicolau Minuet.

La consellera Mayte Pérez amb els premiats de l'any 2016, José Bada i Artur Quintana, a Pena-roja
CARLES TERÉS

El "Desideri Lombarte", tal com diu el Decret, està destinat al reconeixement a una tasca continuada o d'especial notorietat i importància, en qualsevol dels àmbits socials, culturals, esportius, artístics, econòmics, etc. que suposin un destacat benefici per al català d'Aragó, tenint especial consideració les activitats destinades a la dignificació, difusió, investigació, ensenyament, expressió literària, etc. del català d'Aragó i constituixque un model i testimoni exemplar per a la societat aragonesa.

Podran ser candidats al Premi "Desideri Lombarte" les persones nascudes o residents a Aragó o amb especials vincles amb la comunitat autònoma, així com les institucions o associacions aragoneses l'activitat de les quals reunixquen les circumstàncies que preveu l'article 1 del Decret 45/2016, de 19 d'abril, del Govern d'Aragó, pel qual es van regular els premis.

El termini de presentació de candidatures serà d'un mes, comptant a partir del dia següent de la publicació d'aquesta convocatòria en BOA. El lliurament del premi tindrà lloc en el transcurs d'un acte organitzat a l'efecte, amb motiu del Dia Europeu de les Llengües.

Educació fomenta la convivència d'alumnes en les tres llengües pròpies

// REDACCIÓ

CEIP Maria Moliner de Fraga celebrant el dia de la Pau
FRAGA3.FILES.WORDPRESS.COM

Un total de 50 alumnes de 5è i 6è de Primària que estudien aragonès i català en diversos centres escolars de la comunitat autònoma podran, a més d'apreciar la riquesa i varietat del patrimoni natural, social i cultural de Búbal, conviure en un entorn de diversitat lingüística. El Departament d'Educació, Cultura i Esport ha reservat per primera vegada una setmana de l'activitat convocada pel mateix executiu aragonès, "Recuperació i utilització educativa del poble de Búbal", perquè alumnes de diversos centres on s'estudia aragonès i català convisquen i realitzen activitats complementàries en les llengües pròpies d'Aragó.

Del 3 al 7 de maig, els alumnes del CRA Estadilla-Fonz, del CP Miguel Servet de Senegüé, en els quals s'estudia aragonès, i del CEIP Maria Moliner de Fraga, on s'estudia català, acompanyats dels seus respectius mestres, realitzaran una estada en un entorn singular per al desenvolupament de competències clau.

La programació, elaborada per l'equip docent present en Búbal, es veurà complementada per diverses activitats en aragonès i català realitzades tant pel professorat acompanyant com per personal pertanyent al Departament de Desenvolupament Rural i Sostenibilitat del Govern d'Aragó.

Es tracta d'una activitat pionera per a la convivència i intercanvi d'experiències en les diverses llengües de la nostra Comunitat en la qual col·laboren la Direcció General d'Innovació, Equitat i Participació i la Direcció General de Política Lingüística del Govern d'Aragó.

OBITUARI

Les restes del músic José Peris, descansen ja a la vila de Maella

// Javier Ortega / Màrio Sasot

Les cendres del músic maellà José Peris Lacasa reposen, des del passat u de maig al cementeri de la seua vila natal. A l'enterrament i a la cerimònia religiosa, celebrada a l'església de Sant Esteve, hi assistiren els seus familiars, algunes autoritats aragoneses com el Justícia d'Aragó i nombrosos veïns d'aquesta localitat del Baix Matarranya.

El músic aragonès José Peris Lacasa, compositor i pedagog, va morir el passat 5 d'abril a Madrid als 92 anys. Deixa darrera seu un gran llegat musical de reconeixement internacional. Va començar els seus estudis musicals a Maella (Baix Matarranya), la seva localitat natal. Els va continuar en els conservatoris de Saragossa, Madrid, París i Alemanya. Mantenia la seva casa familiar a la plaça de l'Ajuntament de Maella, on passava llargues temporades a l'estiu, component i descansant. Mai va oblidar la seva localitat natal a la qual va dedicar l'obra "Cançó de Nadal".

En una de les seves últimes visites a la seva terra, amb motiu de la celebració del seu 90 aniversari a l'estiu de 2014, Peris es definia com un amant de l'ensenyament primari de la música i animava els més joves a estudiar la tradició musical aragonesa, la qual va inspirar algunes de les seues composicions.

Aragó va reconèixer al seu il·lustre paisà amb diverses distincions. El 1996 va rebre la Medalla al Mèrit Cultural, concedida pel Govern d'Aragó i el 2009 va ser guardonat amb el Premi Heraldo dels Valors Humans. El conservatori de música d'Alcanyís porta el seu nom i, dies abans del seu decés, la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Lluís de Saragossa el va nomenar acadèmic d'honor.

Peris estava en possessió d'una brillant trajectòria com a estudiós i docent de la música. Va obtenir el Premi Extraordinari de Composició i el Nacional de Fi de Carrera. Gràcies a una beca del Ministeri d'Educació de França va poder estudiar a París amb Nadia Boulanger, i va ampliar els seus estudis d'orquestració i composició amb Darius Milhaud.

José Peris Lacasa
BECKMESSER.COM

El seu gran talent i exquisida formació amb els millors músics, Carl Orff, Nadia Boulanger i Òscar Esplà, entre d'altres, el van convertir en un dels compositors més admirats del panorama mundial.

El 1962 va obtenir les càtedres d'Harmonia i Contrapunt i Fuga al Conservatori Superior de Música d'Alacant.

U12

Cap de bou // Esteve Betrià

Joan Coromines en el seu breu i ben conegut text divulgatiu *El que s'ha de saber de la llengua catalana* (1954) escrivia que "El català és una llengua romànica, resultant de l'evolució local del llatí parlat en el país en temps dels romans. Ocupa una posició central en les llengües de la família romànica. En la seva forma actual presenta semblances particulars amb moltes d'elles. És curiós de notar que algú ha anomenat «català dels Alps» el reto-romànic, llengua del Friül i el Sud-est de Suïssa, a causa d'aquestes analogies; i fins és possible de citar algunes frases que són comunes al català amb la més allunyada de les llengües romàniques, el romanès; per exemple *foc nou* o *cap de bou* volen dir el mateix en els dos idiomes i es pronuncien si fa no fa igual. Però naturalment res d'això no té més valor que el d'una curiositat; aquests casos accidentals són resultat del caràcter conservador dels dos llenguatges, que de vegades han romàs molt fidels a les formes llatines primitives, i en general es tracta de llengües molt diferents."

L'observació de Joan Coromines pel que fa a les coincidències lèxiques entre el romanès i el català l'he retrobada en el capítol 'Un año al servicio de las Brigadas Internacionales como Jefe de Equipo quirúrgico' del doctor Josep Maria Massons i Esplugas publicat en el volum *La sanidad en las Brigadas Internacionales* (2006). En concret en una observació lingüística d'un metge romanès feta la primavera de 1937: "*Otra persona que se integró en mi equipo fue el doctor Stephan Sinculescu, un médico rumano que quedó admirado de la gran cantidad de palabras comunes al rumano y al catalán. Adquirió un diccionario catalán y me preguntaba continuamente y me hacía ver los resultados que él obtenía. Por ejemplo, acabábamos de pasar una temporada en Cabeza del Buey y me dijo que en rumano se llamaba igual que en catalán* –Cap de Bou– *y añadió que Cabeza de Buey hinchada se traducía en rumano por "cap de bou unflat". "Fíjate" añadió "que sólo cambia una letra porque unflat es en catalán inflat". Y yo le contesté que así se escribía, pero se pronunciaba "unflat"; lo que le satisfizo infinitamente. Era un hombre –mayor que yo– de cabeza y cuerpo grandes y extremidades inferiores tirando a cortas, lo que le daba un aire cómico, pero era un buen observador…*"

Sembla que a aquestes dues notes bibliogràfiques de dos atents observadors de les coincidències del lèxic bàsic i patrimonial entre el romanès i el català caldria afegir-ne encara més mots, com ara 'ou', 'fum', 'nas', 'pruna', 'corb', 'nap', etc. Esclar que no cal insistir en què es tracta de dues llengües, allunyades geogràficament però totes dues filles del llatí.

I per acabar aquesta nota vet ací un parell de proverbis romanesos en què la rima es manté en la traducció al català: *Nu iese fum fără foc* 'No hi ha fum sense foc' i *Astazi furi un ou, maine furi un bou!* 'Avui furtes un ou, demà furtaràs un bou'.

Presentació de *La roda de l'oblit* de Cari Ariño

// Esther Soler Barberán

La Cari Ariño és una novel·lista nascuda a Maella, que fa anys viu a Barcelona. La seua vocació literària, lectora voraç i estudiant de Literatura Comparada, va saltar a la categoria d'autora només fa dos anys amb la publicació de *El batec del temps* (2015, Ediciones B). Recentment ha aparegut el segon títol, *La roda de l'oblit*, a la mateixa editorial, que va ser presentat el passat 18 d'abril a la llibreria Alibri de Barcelona on, entre el públic, es va aplegar un grup nombrós de maellans residents a la capital catalana.

Allí van poder veure com una Cari desimbolta, natural i molt propera anava responent a les preguntes que li feia el presentador, l'escriptor Francesc Miralles, sobre com enfocava ella el procés creatiu d'escriure.

Durant la conversa es van fer vàries referències a la seva primera novel·la, i es van assenyalar els punts de connexió entre les dues obres, en les quals vibra com a rerefons històric la Guerra Civil i la postguerra. Sobre la pregunta si una novel·la és la continuació de l'altra, ella va dir que eren dues novel·les totalment independents, encara que sí és cert que en algun moment surten els mateixos escenaris i que un personatge de *El batec del temps* torna a sortir a *La roda de l'oblit*. En tot cas, va dir, que si es podia relacionar una novel·la amb l'altra respecte als fets de la guerra seria en que si bé El batec del temps podria ser la història dels que es van quedar a Espanya, La roda de l'oblit podria ser la dels que van marxar. La Cari Ariño va remarcar com aquesta segona novel·la li ha suposat una feina més àrdua de documentació, feina que ha complementat amb la visita als escenaris de la novel·la (la zona del sud de França) i amb les entrevistes a testimonis de l'època. De fet, el viatge del seu protagonista, en Biel, està inspirat en la "possible" trajectòria que devia fer el seu propi avi, igual a la de molts dels que van haver d'emprendre el viatge cap a l'exili.

Cari Ariño a la llibreria Alibri de Barcelona
ESTHER SOLER

Anterior a la presentació a Barcelona l'autora havia presentat durant el mes de març *La rueda del olvido* (versió en castellà) a Maella i a la Llibreria París de Saragossa, i *La roda de l'oblit* a Cambrils –les tres localitats en les que ella va créixer i viure abans de fixar la seva residència a Barcelona. Durant l'últim Sant Jordi ha estat firmant exemplars de l'obra en diverses llibreries barcelonines.

NO SOM D'EIXE MÓN

Quan la llengua de la mare és massa petita // Francesc Ricart

Som recurrents, tothom ho som. I tendenciosos, si voleu, i jo més. Em faig aquestes prèvies per parlar (-me) de la llengua materna, un tema recurrent per a *Temps de Franja* quan se n'escau el dia, tal com hem vist en l'últim número en paper amb una colla molt generosa d'aportacions. Jo m'estimo la meua llengua materna! I tant que me l'estimo! Fins al punt que, d'una manera o altra, és una de les raons que em motiven més en "aquest bany de llàgrimes". I, tanmateix, no em satisfà tot el que es diu per enaltir la nostra llengua, sobretot quan es posa l'accent de manera exagerada (i perillosa) en la singularitat i la "virginitat" de les formes pròpies i en la necessitat de salvar-la amb una motivació purament emocional. Per això aquesta celebració em posa alerta perquè em fa patir que darrere es puga amagar una visió curta, a la defensiva, com si diguéssem, que serveix per a arraconar-nos més i fer-nos més dèbils davant les adversitats i hostilitats del món que ens envolta procedents de la llengua gran, però que no és la nostra llengua mare. En aquest sentit, parlant del Dia de la Llengua Materna, em faig ressò del comentari que fa Artur Quintana de la "Trobada de Clarió a Arenys de Lledó" quan manifesta la preocupació per la golejada continuada de la llengua castellana enfront la llengua catalana a l'escola.

Un exemple potser ajudarà a entendre el que vull dir. Us n'explico una de bona sobre aquest petit món de les nostres petites llengües. En un establiment de souvenirs i coses vàries de la Platja de Palma –que forma part del municipi de Ciutat de Mallorca– sona una emissora en català i la parella propietària em diuen que emet en mallorquí, que xerra mallorquí, en sa nostra modalitat, em diuen cofois i una mica a la defensiva davant del meu parlar "gironí" (?). Entrem a "discutir" sobre això de les particularitats. Jo vull transmetre'ls l'alegria de poder-me sentir dels seus, dels mallorquins, perquè parlem la mateixa llengua i ens identifiquem com a fills de la mateixa mare (sí, jo també faig servir la meua mare) i que tant de bo siguem molts els germans-parlants que usem el mateix codi perquè tindrem més consistència davant els embats dels parlants de llengües potents que no en volen saber res de nosaltres, els qui parlem la llengua pròpia del territori. Em pareix que no els vaig convèncer –això és una creu!– perquè aquell parell partien de recels contra "els polítics" que ho volen confondre tot… Ja ho veieu, la meua alegria per poder escoltar l'emissora en català (Ràdio Murta) es va veure aigualida.

Arribats ací, ja us ho podeu imaginar, posats a triar dates de celebracions per a impulsar i emplenar d'esperança la nostra llengua catalana, compartida amb valencians, mallorquins... i fins a Salses, jo trio el dia de Sant Jordi i la singularitat reconeguda del fenomen de regalar llibres un dia l'any que ens hauria de permetre "de reflectir aquests diferents accents d'una mateixa llengua, i potenciar l'intercanvi i interrelació entre escriptors, editors i llibreters dels territoris de parla catalana" (com deia el manifest d'enguany de l'entitat Enllaçats per la Llengua).

Aprofito, per cert, per aplaudir la tornada de Ramon Sistac que amb la seua nova secció (*Diccionari*) ben segur ens donarà lliçons de com valorar de manera pertinent tot allò d'específic que tenen manta mots de la nostra llengua materna.

Lectures en català i aragonès al Pignatelli, per Sant Jordi

// José Miguel Gràcia

El dia 23 d'abril, a les 12:30 del matí, a la seu del Govern d'Aragó (edifici Pignatelli), al pati número 1 anomenat "música para enamorar" van tindre lloc les lectures en català i en aragonès. L'esdeveniment va ser tramés en directe per l'emissora de ràdio en aragonès "Chisla Radio".

Les lectures en català van ser desenvolupades per: Tomàs Bosque Peñarroya, Pere Labrador Fuster (ambdós de La Codonyera), Mario Sasot (Saidí), Antonio Bengoechea (Calaceit) i Mercè Martí (Beseit).

El programa va ser presentat pel mateix Tomàs Bosque i es van llegir poemes i textos fragmentaris del seu llibre *Melodia provençal*. Poesia, música i prosa. Per exemple: *Voldria fer*, *Coples de la pena d'amor*, *Lluna trista*, *A golps creixem*, *Remei pocasolta*, *Lo meu idioma*, etc…

Tomàs va obrir i va tancar l'acte. En un principi va presentar a tots els companys (afegint el seu origen, les terres del Mesquí i del Matarranya) i també a la nostra llengua, el català, com una llengua d'Aragó. Va concloure les lectures cantant "a cappella" dues cançonetes populars a la nostra terra: "La masovera" i "Roda la mola", repetint el públic la "tornada" (abans es van repartir fotocòpies d'aquestes cançons entre el públic).

Tot l'acte va discórrer amb total normalitat. Només s'ha de destacar la protesta d'una persona del públic. Aquest individu va acostar-se a un cantó de l'escenari amb la intenció d'aturar l'acte. Les raons que va esposar, entre d'altres, eren: "per què es parlava en català si era el dia d'Aragó...?", "el català no té res a veure amb la nostra terra...", i qüestions amb relació a raons polítiques barrejant llengua amb identitat territorial. Per últim, brandia un programa oficial dels actes programats pel Govern d'Aragó on només apareixia, a les 12:30: "Chisla radio. La radio en aragonès". Com la seua actitud pujava de to, es va avisar a la policia (Policia Nacional). Els agents, junt amb un responsable de l'organització, van impedir que aquesta persona tallare l'acte i van raonar amb ell. Aquest acte havia sigut programat pel Govern d'Aragó i per tant cap persona podia tallar el seu desenvolupament. Van amostrar un programa (posterior) on sí es podia veure: "lectures en català i aragonès". Aquest programa modificat es va fer també abans del dia 23 i distribuït digitalment (amb enllaços digitals) entre els mitjans de comunicació. Finalment va imperar el sentit comú i aquesta persona s'hi va repensar. S'ha de dir que tot aquest enrenou no va ser apreciat per públic ni pels lectors que no es van assabentar de res, atès que tot va ocórrer fora de l'escenari.

Lectures al Pignatelli durant la diada de Sant Jordi
JOSÉ MIGUEL GRÀCIA

Els companys lectors de l'aragonès van ser capitanejats per Ánchel Conte i van llegir textos fragmentaris de la seua obra "No deixez morir a mia voz" i d'altres.

LA FRANJA A LA RAMBLA DE BARCELONA PER SANT JORDI

Com l'any passat la Casa d'Aragó de Barcelona va posar una parada de llibres a les Rambles i va estar present durant tota la jornada del diumenge 23 una bona mostra dels llibres en aragonès i en català editats recentment a l'Aragó. Allà van poder saludar als companys responsables de la parada que estaven satisfets per les vendes d'exemplars. El bon temps primaveral va acompanyar la convocatòria i va animar els visitants a sortir al carrer a passejar i comprar llibres. Enguany l'Ajuntament de Barcelona ha limitat les parades de les Rambles, escampant-les per altres carrers principals del centre de la ciutat i han fet del passeig un lloc més tranquil sense tantes aglomeracions de públic i taules en la part central.

Carles Sancho

Recuperant la toponímia del Matarranya

Uns quants enamorats d'estes terres com l'estimat i recordat Toni Llerda, autor d'este mapa fet allà pels anys 80, s'han compromès en recuperar la toponímia dels pobles del Matarranya.
Apunteu-vos en aquesta iniciativa liderada per ASCUMA i la Comarca del Matarranya.

Associació Cultural del Matarranya

COMARCA DEL matarraña